

Forfatter: Kidde, Harald

Titel: Udrag fra Jæernet

Citation: Kidde, Harald: "Jæernet", i Kidde, Harald: *Jæernet*, udg. af Knud Bjarne Gjesing ; Thomas Riis , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, isamarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1990, s. 376. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kidde04ny-shoot-idm140608064322928/facsimile.pdf> (tilgået 10. april 2024)

Anvendt udgave: Jæernet

Dette er en bog af så bemerkelsesværdig karakter, at hvis Kidde havde formået at gå til ende med sin plan, som han var begyndt, så kunne resultatet have stået side om side med samtidens store hovedværker i europæisk litteratur.

I litterært henseende finder Koch, at bogen er »nok det stærkeste eksempel på symbolistisk digtning i Danmark, hvis man ved symbolisme forstår et flimrende spil af talløse symbolske størrelser, glidende jævnt over i hinanden og med skiftende, flertydigt indhold gent under overfladen.« I forhold til denne symbolkunst, eksemplificeret med Baudelaire og Yeats, betegnes den danske halvfemser-symbolisme som »en sidelinje, hvorimod Kidde »med dette sidste værk atter træder ind i europæisk kunsts hovedstrøm og for alvor viser, hvad han magter.«

I sin tolkning fastholder Christian Koch den forståelse, at romanen udtrykker Steffans accept af livet, idet han dog giver udlægningen en betydningsfuld tilføjelse. »Jænets lov« kan ikke undertrykkes, men Steffan »vil bruge den mod jænet selv, han vil være herre over den lov, andre kun tjener, »for vaulle den onde Vilje til den gode: ved at skabe Jæn til Guld, Sang af Sorg.« Nogternt erkender Koch, at romanen slutter »safigjorte. Men at den således ikke peger i bestemte retninger, gør den ikke mindre betydningsfuld. Just i al sin kriseramte uafslutthed rammer *Jænet* præcist ned i den situation, hvori den industrielle civilisation befinder sig netop nu:

Som Jænet står nu, er det et lige så dunkelt som fascinerende værk. Heri autydes for første gang hos Kidde, at menneskets udadrettede drift kan have en livsvigtig og frelsende betydning. Men hans død overlod det til læseren selv at finde ud af hvordan. I dag, hvor jænets lov har bragt industriksamfundene ud i en twivl og selvransagelse uden fortifalde, er der mere grund end noget sind til at beklage, at Kiddes væsentligste værk er et fragment.

Værket

Den nutid, hvori *Jænets* handling udspiller sig, omfatter tre ikke sammenhængende dage op mod Luciadag, den 13. december. Tiden er

midten af det 19. århundrede – årstallet 1854 er det seneste, der bliver nævnt (s. 76) –, og stedet er Filipstad, midtpunktet for Värmlands min-
nindustri.

Den 14-årige Steffan Choräus de Bësche bor med sine forældre på det tidligere jernbrug Morgongåva. Familien tilhører de gamle, indvandrede vallonske slægter, der er bærende i den svenska minindustri, og Steffan er bevidst om forskellen mellem vallonerne og Värmlands oprindelige kultur. Søn i Schillers skuespil *Die Braut von Messina* – det drama, hvorfra romanens motto er hentet – er de her-skende slægter i landet af fremmed oprindelse. Og netop Steffans hjem skiller sig yderligere ud fra omgivelserne. Hans moder kommer fra Danmark og foragtes af de øvrige kvinder i Filipstad, og hans far-fader har lukket jernbruget, så det forsvinede hjem nu præges af æstetiske og videnskabelige interesser.

Således befinder Steffan sig allerede genem sin herkomst i den konflikt, der er bærende i bogen. Hvad er forholdet mellem den kul-tiverede dannede, der dyrkes på Morgongåva, og det materielle arbejde, som trods alt er betingelsen for stedets beståen? Hvad er forholdet mellem kropslighed og åndelighed, mellem seksuel drift og kærlighed, mellem ejerne og sord? Netop denne konflikt er det, der anslås i den lydestalte til jernet, som danner indgangen til den egen-lige handling (s. 31ff.)

Steffan er enebarn, idet hans tvillingebroder døde under fødslen. Denne tvillingebroder omtaler Kidde oprindelig i manuskriptet som Sølve, vel sagtens som led i hogens øvrige metal-symbolik, men navnet er siden ændret til Mikael, »hvem er som Gud?« Hermed har Kidde, som ved andre vigtige personer, valgt et navn fra den bibelsk-kristne tradition – et forhold, der understreger handlingens symbol-ske og religiøse karakter. Det hebraiske »Susanna« betyder »lilje« (»Så smukt som stjalken af en lilje → (s. 129)«), og liljen er også et Mariasymbolet, jf. omtalen af Susanna som Maria i kroningsscenen, f.eks. s. 314. Steffans navn, efter den første kristne martyr, betyder »æreskrans« el-ler »krone«, således som Steffan jo også søger at krone Susanna. Hvad den handlekraftige og sekseuelt tiltrækende Bryntes navn angår, har ordet »brynde« vel ligget forfatteren på pennespidsen.

Den døde tvillingebroder angiver symbolsk Steffans halvhed. Den samme vanfarhed viser sig i hans ydre skikkelse ved den forkoblede ryg, der sætter ham uden for de jevnaldrendes kreds. Over for sig har